

Удосконалення управління професійно-технічним навчальним закладом за допомогою інформації

Розвиток науки і техніки, поява якісних інформаційних потреб підвищують роль інформаційного чинника в управлінні закладами професійно-технічної освіти.

У державній програмі «Україна-2010» йдеться про те, що необхідною передумовою національних інтересів України є повноцінне її входження у світовий інформаційний простір. Динамічне його формування, глобалізація та дедалі більша відкритість телекомунікаційних і комп'ютерних мереж, швидкий розвиток інформаційних технологій, продуктів та послуг створюють принципово нові можливості для економічної співпраці, обміну інформацією, духовними цінностями, взаємного культурного збагачення, прогресу науки і техніки.

Науково-методологічні засади управлінських функцій в освіті обґрунтовано у дослідженнях В. Бондаря, Б. С.Кобзаря, М. Кондакова, Ю.Конаржевського, В. Маслова, С. Сисоєвої, Т.Шамової та ін.

Окремі аспекти управління закладами освіти на основі інформації досліджені Л.Даниленко, В. Лазарєвим, М. Поташником, П. Третяковим, Л. Калініною, Н. Островерховою, І. Лікарчуком, Р. Гуревичем, В. Олійником, В. Биковим та ін.

Проте поза увагою науковців залишилися питання інформаційного забезпечення, що є незамінним для ефективного управління професійно-технічним училищем в сучасних умовах.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання основ інформаційного менеджменту для забезпечення цілісності навчально-виховного

й навчально-виробничого процесів, покращення якості підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

Інформаційний менеджмент серед багатьох різновидів менеджменту посідає особливе місце як такий, що забезпечує управління інформаційними потоками.

Інформаційний менеджмент – розробка і реалізація внутрішньої і зовнішньої комунікативної політики організації. Серед галузей, на перетині яких розвивається інформаційний менеджмент, виділяються: організаційні комунікації (прийняття рішень і контроль за їх виконанням розглядаються як інформаційні процеси і вивчаються адміністративним менеджментом), документування діяльності організації (питання, які традиційно розглядаються у документаційному забезпеченні управління), формування інформаційного потоку організації (ці завдання розв’язувалися в межах науково-інформаційної діяльності, включаючи бібліотечно-бібліографічну).

На думку О. Матвієнко, інформаційний менеджмент розглядається як новий тип управління організацією на основі комплексного використання всіх видів інформації: наукової-дослідної, технологічної, кадрової, фінансової та ін. [5, с. 10].

Окремим напрямом у концепції управління інформаційними ресурсами виділяється проблема підготовки інформації для керівників, а інформаційне забезпечення розглядається як елемент інформаційного менеджменту.

Поняття інформації відноситься до основних понять науки про керування і тісто пов’язане з такими поняттями, як «інформаційні ресурси», «інформаційні технології», «інформаційне забезпечення», «інформаційні системи» тощо. В основі інформації – лежить взаємозалежність пари об’єктів (джерела і споживача інформації). Джерелами інформації є природні об’єкти: люди, тварини, рослини, планети та ін. Разом з тим у міру розвитку науки і техніки джерелами інформації стають наукові експерименти, машини, технологічні процеси [2, с. 5].

Загальною проблемою управління ПТНЗ є потреба оновлення видів управлінської діяльності, що зумовлені соціальними і технологічними змінами в суспільстві. Традиційні функції управління доповнюються новими. Відповідно порівняно недавно з'явилася інформаційна функція управління освітою.

Інформаційне забезпечення містить у собі не лише інформаційні ресурси як предмет праці та інформацію як продукт праці, а й засоби і методи ведення усієї інформаційної бази – об'єкта управління. До інформаційного забезпечення належать методи класифікації і кодування інформації, способи організації нормативно-довідкової інформації, побудови банків даних, зокрема побудови та ведення інформаційної бази та ін.[9, с. 49].

Інформація потрібна для підготовки, обґрунтування і прийняття управлінських рішень керівником ПТНЗ. Необхідність прийняття рішень виникає тоді, коли є проблема. В основі прийняття рішень лежать не менше як 6 підходів [3, с.33]: звертання до надприродного; авторитарний – звертання до відомих авторитетів; інтуїтивний; заснований на здоровому глузді; логічний; науковий.

Аналіз отриманих даних реалізує тріаду «дані» – «інформація» – «рішення». На ефективну діяльність ПТНЗ впливає те, як відбувається забезпечення інформацією усіх ланок педагогічного процесу. Функціонування професійно-технічних закладів безпосередньо залежить від системи збирання, обробки й аналізу інформації.

Але у нових соціально-економічних умовах розвитку країни спостерігається розрив між вимогами ринку праці та соціальними і професійними компетенціями людей. Проведені дослідження підтвердили, що питання вдосконалення роботи з інформацією; визначення і впорядкування інформаційних потоків, на основі яких моделюються нові підходи до управління професійно-технічним навчальним закладом ігноруються багатьма керівниками львівських ПТНЗ. Володіння інформацією сьогодні є головним

рецептом успішної діяльності ПТНЗ. Адже саме інформація дає можливість зорієнтуватися в освітніх процесах, що відбуваються в Україні, приймати правильні рішення. Інтуїтивні рішення у сфері управління училищем (результати опитування свідчать, що більшість директорів професійних закладів освіти діють, покладаючись саме на власний досвід та інтуїцію) можуть призвести до неадекватних рішень, втрат набору й позитивного іміджу ПТНЗ. Отже, що керівникам закладів ПТО часто бракує знань для прийняття того чи іншого рішення, незважаючи на те, чи вони малодосвідчені, досвідчені чи творчі керівники. Тому варто говорити про неперервну освіту – освіту впродовж життя.

Системний розгляд проблеми неперервної освіти з позиції її практичної реалізації потребувала розробки педагогічного проекту, основою якого стала постійна базова структурно-функціональна модель неперервної післядипломної освіти педагогічних працівників ПТНЗ [7, с. 117].

Періодичність підвищення кваліфікації керівників не може вирішити питання, зважаючи на інноваційний розвиток країни. Потрібні консультативні послуги і самоосвіта. Потрібно усвідомити принципово нове співвідношення науки, освіти і виробництва – співвідношення їх інтеграції в процесі підвищення кваліфікації управлінців ПТО.

На сучасному етапі одним із основних напрямів удосконалення системи управління є впровадження інформаційних технологій. Очевидно, що в кожному ПТНЗ має бути створена інформаційна система, що орієнтувалася б на нову парадигму освіти та реалізовувалася б за рахунок впровадження у навчальний процес і управління навчальним закладом новітніх інформаційних технологій. Хоча Кабмін і затвердив 07.12.2005 р. Постановою № 1153 державну програму «Інформаційні і комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 рр., яка передбачає оснащення комп'ютерною технікою і програмними засобами навчальних закладів, але не всі заклади ПТО мають

можливість ефективно працювати завдяки запровадженню інформаційної системи.

Управління професійно-технічними закладами освіти підпорядковується загальним закономірностям педагогічного процесу. Серед них виділяємо динаміку, розвиток особистості керівника, залежність від інтенсивності зворотних зв'язків, стимулювання (соціальні, педагогічні, моральні, матеріальних), поєднанню якісної педагогічної і пізнавальної діяльності.

Важливою вимогою Національної доктрини розвитку освіти України є професійна компетентність педагогічних і управлінських кадрів, їх постійне удосконалення на основі новітніх технологій.

Навчально-виховний та навчально-виробничий процеси в ПТНЗ повинні спрямовуватися на підготовку кваліфікованого робітника відповідно до вимог технологічного розвитку галузей економіки, формування творчої, ініціативної особистості, високого рівня професійної компетентності, здатності до самоорганізації і самореалізації у професійній діяльності, готовності до вирішення виробничих і соціально-економічних завдань [6, с. 40].

Керівники, які працюють у професійно-технічних навчальних закладах, не завжди мають достатньо ґрунтовну педагогічну та психологічну підготовку для ефективного функціонування ПТНЗ. Як наслідок – у них спрощений підхід до організації та змісту навчально-виховної і навчально-виробничої діяльності в професійно-технічному училищі. Стиль керівництва в сучасному освітньому просторі не може базуватися на стереотипах, а оволодіння сучасними науково-теоретичними підходами, принципами і концепціями управлінської діяльності перебуває на початковому етапі.

На думку Я.Г. Камінецького, досягають високих результатів тільки ті керівники, які шукають нових шляхів удосконалення змісту, форм і методів управлінської діяльності, визнають необхідність запровадження оновлених

управлінських функцій, що відповідають сучасній меті галузі в умовах переходу до ринкових відносин [4, с. 31].

Оскільки функції управління освітою є змінною величиною і суттєво залежать від суспільних змін, то варто виділити ті з них, які доповнили традиційні. В останні роки виділяють інформаційну, аналітичну, планову, організаційну, контрольну; інформаційно-аналітичну, планово-прогностичну, організаційно-виконавську, контрольну-діагностичну тощо [10].

Таким чином, одним із визначальних факторів ефективного управління є оптимальність механізмів підвищення кваліфікації працівників, стан та якість основних видів забезпечення, зокрема – інформаційного [8, с. 110].

Інформація формується в результаті оброблення даних і є важливим елементом комп'ютерних інформаційних систем. Система інформаційного забезпечення передбачає створення єдиного інформаційного фонду, систематизацію та уніфікацію показників і документів, розроблення засобів формалізованого опису даних.

У загальному розумінні інформація – це незвичайний ресурс, споживання якого не зменшує його кількості та якості. Однією з головних цілей розробки інформаційних систем є полегшення колективного використання інформації. Головні труднощі колективного користування інформацією в ПТНЗ виникають через ілюзорність поняття інформації порівняно з іншими ресурсами і через відсутність розуміння її структури і компонентів. Для того, щоб колективно використовувати інформацію, учасники навчально-виробничого процесу повинні відчувати зручність і корисність цього.

Обов'язкова вимога до інформації – наявність її носія, джерела і приймача, а також каналів зв'язку між ними тощо [9, с. 25].

Інформація невіддільна від процесу інформування користувачів, тому відомості стають інформативними, тобто перетворюються на інформацію, лише в разі їх новизни й достовірності, коли вони зменшують невизначеність з того

чи іншого питання. На шляху від джерела до користувача інформація зазнає ряд перетворень, в яких змістові аспекти повідомлень відходять на другий план. Тому на проміжних стадіях перетворень замість поняття «інформація» використовується поняття «дані» (вхідна інформація, вихідна інформація, але база даних, а не база інформації). Саме завдяки інформаційним системам дані перетворюються на інформацію.

Інформаційний ресурс практично невичерпний. З розвитком суспільства і зростанням обсягу використовуваних знань цей ресурс не зменшується, а навпаки – зростає.

Інформаційне забезпечення містить у собі не лише інформаційні ресурси як предмет праці та інформацію як продукт праці, а й засоби і методи ведення усієї інформаційної бази – об'єкта управління. До інформаційного забезпечення належать методи класифікації і кодування інформації, способи організації нормативно-довідкової інформації, побудови банків даних, зокрема побудови та ведення інформаційної бази та ін. [9, с. 49].

Загалом інформаційні ресурси – це наукові теорії, відкриття, винаходи, економіко-математичні моделі, проекти машин і технологічних процесів, відомості про надра землі і океанів, тобто уся та інформація, що визначає інтелектуальну міць нинішнього суспільства [2, с. 16]. Якщо адаптувати цей термін до професійно-технічного навчального закладу, то під інформаційними ресурсами ПТНЗ будемо розуміти когнітивну і мотивуючу інформацію, яка функціонує в даному освітньому середовищі.

Впливають на формування громадської думки такі види інформації, які виділяє В.Бебик [1, с. 33]: первинна, організаційна, контрольно-облікова й аналітична.

Завдяки інформаційному забезпеченню керівник ПТНЗ має змогу приймати певні рішення не інтуїтивно, а на основі достатньої поінформованості та аналітичної оцінки отриманої інформації .

Поняття інформації відноситься до основних понять науки про керування і тісто пов'язане з такими поняттями, як «інформаційні ресурси», «інформаційні технології», «інформаційне забезпечення», «інформаційні системи» тощо. В основі інформації – лежить взаємозалежність пари об'єктів (джерела і споживача інформації).

Адже для підготовки управлінських рішень в освітньому середовищі часто доводиться користуватися найрізноманітнішими джерелами інформації.

Це важливо, оскільки навчальним закладам і підприємствам, що здійснюють професійну підготовку кваліфікованих робітників, надаються широкі повноваження щодо управління освітньо-виховною, навчально-виробничою, навчально-методичною, фінансово-економічною та господарською діяльністю [6, с. 42].

Можна стверджувати, що сучасність ставить перед наукою завдання вивчення та використання інформаційних процесів у різних сферах життя, особливо освіти, оскільки подальший прогрес без оптимальної організації процесів обігу інформації неможливий. Саме тому керівникам ПТНЗ варто детально вивчати, уважніше ставитися до науково-педагогічної інформації. До поняття «науково-педагогічної інформації» відносять систему відомостей про об'єкти та явища, які використовуються для організації управління навчально-виховним процесом, освітою і педагогічною наукою та розповсюджуються за допомогою спеціальних видань і технічних засобів.

Друковані й електронні ЗМІ є основою для здійснення керівником аналітико-діагностичної функції управління ПТНЗ. Результати даної функції виявляються у вигляді вироблення на цій основі управлінських рішень для впорядкування інноваційних процесів не тільки в окремому професійно-технічному навчальному закладі, а й у системі ПТО регіону.

Визначимо, що відбуватиметься при відсутності аналітико-діагностичної функції в управлінні ПТНЗ. По-перше, відстеження динаміки змін і рівня

ефективності функціонування профтехзакладу матиме формальні ознаки. По-друге, втрачатися можливості для виявлення проблемних точок, для визначення об'єктивних висновків і внесення необхідних коректив. Відтак, всі етапи процесу управління нововведеннями матимуть значні похибки у плануванні, прийнятті управлінських рішень, проведенні контролю й оцінювання, що однозначно знижує ефективність управлінських дій.

Вивчення інформації, робота з нею підвищують науковий рівень управління ПТНЗ, складають основу для прийняття оптимальних рішень, формують громадську думку і позитивний імідж професійного закладу.

Отже, процес професійного навчання і виховання охоплює великий і важливий комплекс дидактичних проблем. Він передбачає забезпечення конституційних прав громадян на професійну освіту, здійснення взаємопов'язаних організаційно-педагогічних, науково-методичних, соціальних, психологічних і правових заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти відповідно до рівня кваліфікації майбутніх робітників. Сприяє вирішенню дидактичних проблем високий рівень технологій, який за останнє десятиліття значно розширив джерела доступу до інформації та збільшив кількість інформаційних потоків, які функціонують у ПТНЗ.

1. *Бєбик В. М.* Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік рилейшнз: Моногр. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.
2. *Згуровський М.З., Коваленко І.І., Михайленко В.М.* Вступ до комп'ютерних інформаційних технологій: Навч. посібник. – В.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 265 с.

3. Інформаційні системи в менеджменті: Навч. посібник / Ю.М. Мінаєв, В.П. Бочарников, О.Ю. Філімонова, М.М. Гузій. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 191 с. – С. 33.
4. *Камінецький Я.Г.* Науково-теоретичні засади управління професійно-технічними навчальними закладами: методичні рекомендації. – Львів, 2003. – 41 с.
5. *Матвієнко О.В.* Основи інформаційного менеджменту: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 128 с.
6. *Ничкало Н.Г.* Українські концепції професійної освіти: тенденції і перспективи / Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 27-51.
7. *Нікуліна А.С., Заславська С.І.* Досвід і перспективи розвитку неперервної післядипломної освіти педагогічних працівників ПТНЗ // Педагогічна і психологічна науки в Україні: Зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / Т. 5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 392 с. – С. 117.
8. *Олійник В.В.* Теоретичні і практичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти в сучасних умовах / Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 104-116.
9. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. І доп. /В.Ф.Ситник, Т.А.Писаревська, Н.В. Єр'оміна, О.С. Краєва; За ред. В.Ф. Ситника.– К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.
10. *Рабченюк Т.С.* Внутрішкільне управління: Практичний посібник. – К.: Рута, 2000. – 176 с.

Л. Кубская

Усовершенствование управления профессионально-техническим учебным заведением с помощью информации

В статье рассмотрено использование основ информационного менеджмента для обеспечения целостности учебно-воспитательного и учебно-производственного процессов в ПТУЗ, улучшения качества подготовки квалифицированных рабочих кадров.

Laryssa Kubska

Vocational School Management Improvement by Means of Information

The necessity of the information management usage in order to preserve the unity of educational and production processes at vocational schools and to improve the quality of qualified workers' training is considered in the article.